دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری
راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی

" مقاله پژوهشی"

تحلیل مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی و منابع طبیعی در دانشگاه زابل

حمید کریمی[۱] و پوریا عطایی[۲]

۱- استادیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل، زابل، ایران (نویسنده مسوول: karimihamid@uoz.ac.ir)
۲- دکتری گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۹۹/۴/۱۹ تاریخ پذیرش: ۹۹/۷/۶
صفحه: ۲۱ تا ۳۱

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان رشته کشاورزی و منابع طبیعی انجام گردید. این مطالعه در بین دانشجویان دانشکده‌های کشاورزی، آب و خاک و منابع طبیعی دانشگاه زابل انجام شد. جامعه آماری ۸۹۳ دانشجو و نمونه مورد مطالعه به‌صورت نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب ۲۶۹ دانشجو بود. ابزار سنجش در این مطالعه پرسشنامه بود که روایی آن را متخصصان کارآفرینی تأیید نمودند و برای بررسی پایایی آن نیز یک آزمون راهنما اجرا شد که تتای ترتیبی متغیرها بین ۰/۹۲-۰/۸۱ به‌دست آمد. در بررسی وضعیت موجود و مطلوب مهارت‌های کارآفرینانه نتایج نشان داد که مهارت تیم‌سازی در اولویت نخست قرار دارد. همچنین، مهارت آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری در هر دو وضعیت موجود و مطلوب، اولویت آخر را کسب نمود. بیشترین شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب به‌ترتیب متعلق به مهارت‌های آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجارت، تهیه طرح کسب‌وکار و ارتباطات بود. پیشنهاد می‌گردد مهارت‌های کارآفرینانه به‌صورت یک فرآیند چندمرحله‌ای آموزش داده شود. به این صورت که هر مهارت کارآفرینی بخش‌بندی گردد و هر بخش به دو صورت نظری و سپس عملی آموزش داده شود.

واژه‌های کلیدی: آموزش کارآفرینی، دانشجویان کشاورزی و منابع طبیعی، کارآفرینی، مهارت‌های کارآفرینانه

مقدمه

شرط بقاء در ایجاد کسب‌وکارها و توسعه آن، استفاده از همه منابع موجود و توان‌افزایی همه ظرفیت‌های در اختیار است. انتخاب این مسیر، مستلزم فراهم‌ساختن بستری است که امکان بروز مهارت‌ها و فعالیت‌های کارآفرینانه را فراهم سازد. کارآفرینی تعقیب فرصت‌ها جهت به‌وجودآوردن کالاها و خدمات نوآور است که این فرصت‌ها کشف، ارزیابی و بهره‌برداری می‌شوند تا بتوانند ارزش‌های اجتماعی و اقتصادی را از محیط استخراج کنند و منجر به به‌وجودآمدن یک کسب‌وکار مستقل شود (۳،۳۲). افراد در فرآیند کارآفرینی باید برای غلبه بر نیروهایی که در برابر پیدایش نوآوری مقاومت می‌کنند و با پیدایش تغییرات مخالف هستند، موقعیتی را بیابند، فرصتی را کشف و ارزیابی و ایجاد نمایند و توسعه دهند (۶،۲۲). از طرفی، جامعه و مراکز آموزش عالی هنگامی می‌توانند در مسیر توسعه قرار بگیرند که با ایجاد بسترهای لازم، دانش‌آموختگان دانشگاهی را به دانش و مهارت‌های کارآفرینی تجهیز کنند تا آنها با استفاده از این توانمندی، دیگر منابع جامعه را به‌سوی ایجاد ارزش و دستیابی به رشد و توسعه هدایت کنند (۷). افراد در همه سطوح به مهارت‌های کارآفرینانه نیاز دارند تا از این طریق توانایی خود را در رویایی با تغییرات جاری زندگی و عدم‌قطعیت‌های آینده بهبود بخشند (۳۵،۴۶). به‌عبارتی، افراد باید خود را مجهز به مهارت‌های گوناگون کرده و آنها را در طول زمان ارتقا دهند و خود را برای چالش‌ها و رقابت‌های بازار آماده سازند (۲۳). زیرا، مهارت‌های کارآفرینی، برای توسعه نوآوری‌های تولیدی و خدماتی و نیز تعمیم راه‌حل‌هایی برای ظهور نیازها در بازار ضروری است (۲۰).

علی‌آبادی و همکاران (۳)، تریپاتی (۴۳)، ریاد و همکاران (۳۳)، اسماعیل و همکاران (۲۱)، وودکوک و همکاران (۴۵) معتقدند که موفقیت کارآفرینان وابستگی شدیدی به مهارت‌های کسب‌وکار و آموزش‌های کارآفرینی دارد. موسیوند و همکاران (۳۱) و علی‌آبادی (۶) نیز اظهار داشتند که یکی از عوامل درون‌دانشگاهی در توسعه فرهنگ کارآفرینانه، ایجاد مهارت‌های کارآفرینانه است. بر همین اساس، می‌توان اذعان نمود که دانشگاه‌ها ملزم هستند برای ترویج کارآفرینی در بین دانش‌آموختگان برنامه‌ریزی متفاوتی انجام دهند. چون نسل جوان نیاز دارد که بداند به چه صورت در برابر محیط‌های پیچیده و قوانین و مقررات متغیر در بازار کار عمل کند. لپیستو رونکو (۲۷) بیان داشتند که اگر در برنامه درسی و فرآیند یاددهی- یادگیری، جایی برای نقد دانسته‌ها و آموخته‌ها در نظر گرفته شود، می‌تواند در ارتقای مهارت‌های کارآفرینی تأثیر مهمی به‌همراه داشته باشد. دانش‌آموختگان میان مشاغل موجود دولتی و خصوصی در جست‌وجوی کار هستند و کمتر به‌سمت راه‌اندازی کسب‌وکار می‌پردازند. این مسئله ریشه در عوامل مختلفی همچون خانواده، فرهنگ، سیاست‌های دولت، آموزش و پرورش، آموزش عالی، اقتصاد کشور و غیره دارد. افزایش بیکاری جوانان یکی از مهم‌ترین مشکلات اقتصادی جهان است؛ به‌طور مشابه برای کشورهای کمتر توسعه‌یافته و درحال‌توسعه در طول دهه آینده، باید حداقل ۴۷۵ میلیون شغل جدید برای جذب ۷۳ میلیون جوان در حال حاضر بیکار و ۴۰ میلیون نفر برای ورود سالانه جدید در بازار کار به‌وجود آورد (۴۴).

با توجه به این وضعیت بیکاری روزافزون دانش‌آموختگان دانشگاهی، موجب نابسامانی‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی شده است که با وجود افراد کارآفرین می‌توان از این

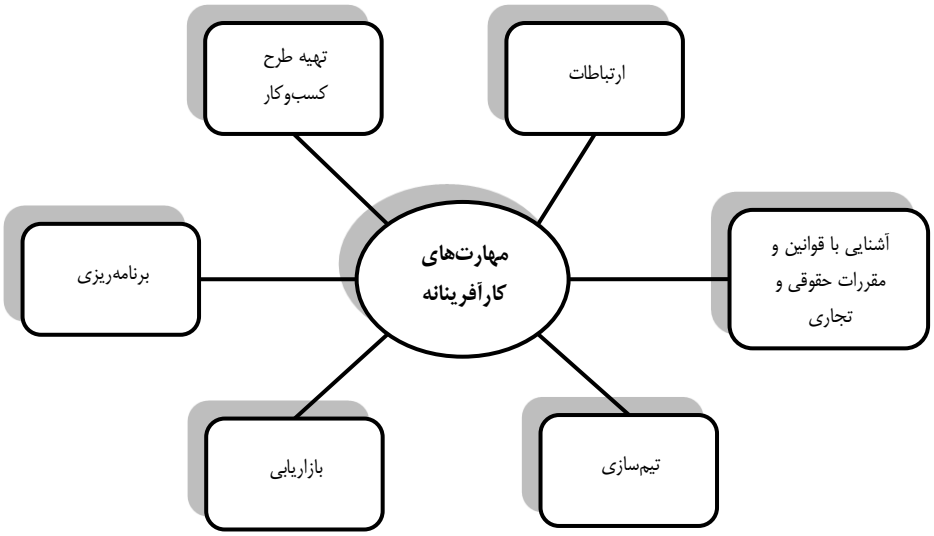
[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

چالش‌ها گذار نمود. همچنین، عدم تناسب بین آموزش و آموخته‌های دانشجویان با نیازهای بازار کار، کسب مهارت‌های کارآفرینانه برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار نیاز جدی دانشجویان است. این در حالی است که جوانان در کسب‌وکارهای خود نسبت به بزرگسالان با چالش‌های بیشتری روبه‌رو هستند. همچنین، کمبود مهارت‌های کارآفرینانه مانع عمده‌ای در کسب‌وکارهای جوانان است (۹). به‌طوری که مهمترین نگرانی افراد، نداشتن مهارت‌های کارآفرینانه است (۳۰). نتایج پژوهش خسروی و همکاران (۲۵) و مردانشاهی و همکاران (۲۹) مشخص نمود که وضعیت مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان رضایت‌بخش نبوده و پایین‌تر از حد متوسط است. پژوهشی دیگر به بررسی مهارت‌های اشتغال‌زای بازار کار در برنامه‌های درسی آموزش عالی پرداخته شد. نتایج آن نشان داد که با اجرای برنامه‌های درسی فعلی در دانشگاه‌ها، میزان برخورداری دانشجویان از مهارت‌های اشتغال‌زای بازار کار در سطح متوسط و رو به پایین است (۳۶). اما، برای توسعه مهارت‌های کارآفرینی نیاز به توسعه هویت کارآفرینی است (۳۷) و ارزش‌نهادن به مهارت‌ها فرایندی ذهنی است (۱۰). اگر دانشگاه‌ها این توقع را در دانشجویان ایجاد کنند که می‌توانند در بخش‌های دولتی و یا خصوصی به‌عنوان یک متخصص استخدام شوند و دستمزد دریافت کنند، در حقیقت مسیر دستیابی آنها به یک کسب‌وکار نوآور و کارآفرینانه را از بین برده‌اند.

در فرآیند کارآفرینی، اولین مرحله خودارزیابی و کسب آمادگی (از لحاظ مهارت‌ها) برای ایجاد یک کسب‌وکار نوآورانه است. به‌عبارتی، داشتن مهارت‌های کارآفرینانه و یا کسب آنها یکی از مراحل مهم و اولیه برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای نوآورانه می‌باشد. مهارت‌های کارآفرینی را می‌توان این‌چنین تعریف نمود مهارت‌های مورد نیازی که برای موفقیت در کسب‌وکاری هستند که افراد را قادر می‌سازند تا یک کسب‌وکار را راه‌اندازی و تأمین مالی کرده و آن را به‌شکل موفق توسعه دهند (۱). در واقع، مهارت‌های کارآفرینانه آن دسته از فعالیت‌ها یا دانش عملیاتی که برای استقرار و اداره یک کسب‌وکار اقتصادی موفق نیاز است. چنین دانشی می‌تواند شامل علوم مالی، حسابداری، بازاریابی، مدیریتی، فنی و ... باشد (۱۲). مهارت تأثیر به‌سزایی در انجام مطلوب و بهینه کارها، ایجاد رضایت‌مندی و ارتقای انگیزه در افراد دارد که درنهایت موجب توسعه منابع انسانی و افزایش بهره‌وری می‌شود و یکی از عوامل تأثیرگذار در کارآفرینی است (۴۱). از طرفی، لازمه کارآفرین‌شدن کسب مهارت‌های مختلف نظیر توانایی برنامه‌ریزی، بهره‌برداری مناسب از فرصت‌ها، مهارت‌های مذاکره، بازاریابی، ایجاد انگیزه و غیره می‌باشد (۱۳).

پژوهشگران مختلفی (۲،۱۶،۱۷،۱۸،۲۴،۳۰،۴۰،۴۱) در تحقیقات خود اشاره کردند که یکی از عوامل مهم در موفقیت کسب‌وکارها و فعالیت‌های کارآفرینانه، داشتن مهارت‌های کارآفرینی می‌باشد. نتایج پژوهش شاهن و همکاران (۳۸) نشان داد که دانشجویان مهارت‌های کارآفرینی را توسعه نمی‌دادند و اکثر دانشجویان از طریق سبک یادگیری شنیداری یاد می‌گرفتند. همچنین، بین مهارت‌های کارآفرینی و سبک یادگیری لامسه‌ای آنها رابطه مثبت وجود دارد. رویکردهای مختلفی در رابطه با ارتقای مهارت‌های کارآفرینی وجود دارد که هریک به تعدادی از قابلیت‌های مورد انتظار در کارآفرینی اشاره می‌نمایند. به‌عنوان مثال، قابلیت‌هایی همچون مدیریت زمان، گروه‌بندی، تیم‌سازی (۸،۱۱) از جمله قابلیت‌هایی هستند که در پژوهش‌های مختلف به آنها اشاره شد. قبل از تأسیس باید فرد کارآفرین چگونگی راه‌اندازی یک کسب‌وکار و مراحل آن، چگونگی انجام کارهای گروهی و مهارت‌های ارتباطی و نظایر آن را بیاموزد. در زمان تأسیس باید در زمینه مسائل مالی، شناخت بازار، اصول مدیریت، قانون کار و امور حقوقی، آگاهی و تبحر لازم را کسب نماید (۴۲). شکاری و حیدرزاده آرانی (۳۹) برخی از مهمترین مهارت‌های مدیریتی مورد انتظار را برنامه‌ریزی و تعیین اهداف، تصمیم‌گیری، روابط اجتماعی، بازاریابی، مهارت‌های مالی، فنون مذاکره و مهارت‌های تیمی دانستند. دکین و فرل (۱۴) مهم‌ترین مهارت‌های کارآفرینی را در سه گروه مهارت‌های فردی، بین‌فردی و فرایندی طبقه‌بندی کردند. صفری و سمیع‌زاده (۳۴) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که دانشجویان نیاز به کسب مهارت‌هایی از قبیل مبانی کسب‌وکار، طرح کسب‌وکار، ارتباطات، مدیریت و سازمان، قوانین و مقررات حقوقی و تجاری، حسابداری، تأسیس کسب‌وکار، بازاریابی، مدیریت استراتژیک و کسب‌وکار بین‌الملل می‌باشند. زارعی سبهتی و همکاران (۴۷) و دیزجی و زینی (۱۵) نیز در پژوهش خود مهارت‌هایی نظیر مهارت‌های شخصی، مدیریتی و فنی را به‌عنوان مهارت‌های کارآفرینی مورد توجه قرار دادند. گودرزی و همکاران (۱۷) در تدوین الگوی توسعه مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان، پنج مهارت محیطی، تخصصی، تجاری و مدیریتی را معرفی نمودند. کاشانی و همکاران (۲۴) در پژوهش خود مهارت‌های راه‌اندازی کسب‌وکار، کار با اینترنت و کامپیوتر، آشنایی با قوانین و مقررات کار و تجارت، کار گروهی، برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری، شناخت فرصت‌ها و انجام محاسبات مالی و حسینی‌نیا و همکاران (۱۹) شش مهارت کارآفرینانه دانش طرح کسب‌وکار، ارتباطات، آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری، برنامه‌ریزی، تیم‌سازی و بازاریابی را مدنظر قرار دادند. لایونس و همکاران (۲۸) مهارت‌هایی از قبیل بازاریابی، ارتباطات، حسابداری- مالی، قوانین و مقررات، مدیریت عملیات، تیم‌سازی، مدیریت تضاد و رهبری را برای فرآیند کارآفرینی لازم دانستند. مرور پیشینه‌نگاشته‌ها مشخص نمود که مهارت‌های کارآفرینانه مختلفی وجود دارد؛ اما بسیاری از آنها از لحاظ کلیت در یک راستا هستند. بر همین اساس، این پژوهش با هدف بررسی شش مهارت تهیه طرح کسب‌وکار، ارتباطات، آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری، برنامه‌ریزی، تیم‌سازی و بازاریابی در بین دانشجویان کشاورزی انجام گردید (شکل ۱).

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

Figure 1. Theoretical framework of the study

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر یک پژوهش کمی بوده که از نوع تحقیق توصیفی همبستگی است. در اجرای این پژوهش از فن پیمایش استفاده شد. جامعه مورد مطالعه‌ی پژوهش، کلیه دانشجویان دانشکده‌های کشاورزی، آب و خاک و منابع طبیعی دانشگاه زابل بودند که تعداد آنان ۸۹۳ نفر بود. در پژوهش حاضر، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب استفاده شد (طبقات مورد بررسی، ۱۵ گروه آموزشی بود). نمونه پژوهش بر اساس جدول کرجسی و مورگان، ۲۶۹ نفر برآورد گردید. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساز بود. روایی صوری پرسشنامه توسط پانلی از متخصصان کارآفرینی تأیید گردید. برای تأیید پایایی ابزار پژوهش نیز یک مطالعه راهنما و تکمیل ۳۰ پرسشنامه توسط افراد خارج از نمونه آماری و محاسبه تتای ترتیبی صورت پذیرفت. در جدول (۱) مقادیر تتای ترتیبی متغیرهای تحقیق ارایه شد. پرسشنامه پژوهش از دو بخش تشکیل شد. بخش نخست، شامل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانشجویان (جنسیت، سن، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی و معدل) بود و بخش دوم، به ارزیابی وضعیت موجود و مطلوب مهارت‌های کارآفرینانه (تهیه طرح کسب‌وکار، ارتباطات، آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری، برنامه‌ریزی، تیم‌سازی و بازاریابی) اختصاص داشت. در بخش دوم پرسشنامه، ۲۷ پرسش مطرح گردید که در سمت راست سؤالات، در قالب طیف لیکرت پنج قسمتی (خیلی کم= ۱ تا خیلی زیاد= ۵) به‌منظور سنجش وضعیت موجود و در سمت چپ، به‌صورت طیف لیکرت پنج قسمتی (خیلی ضعیف= ۱ تا خیلی قوی= ۵) برای سنجش وضعیت مطلوب طراحی گردید. پس از جمع‌آوری داده‌ها، اطلاعات به‌دست‌آمده از تکمیل پرسشنامه‌ها، با استفاده از نرم‌افزار آماری $SPSS_{win23}$ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. همچنین، برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از آزمون‌های میانگین، انحراف معیار، ضریب تغییرات و ویلکاکسون استفاده شد. از آزمون میانگین برای اولویت‌بندی مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان و از آزمون ویلکاکسون برای تحلیل شکاف وضعیت موجود و مطلوب مهارت‌های کارآفرینانه استفاده گردید.

جدول ۱- مقادیر تتای ترتیبی متغیرهای تحقیق

Table 1. Ordinal Theta of research variables

ردیف	متغیرها	تعداد گویه	تتای ترتیبی
۱	تهیه طرح کسب‌وکار	۵	۰/۸۴
۲	ارتباطات	۵	۰/۸۶
۳	آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری	۳	۰/۸۵
۴	برنامه‌ریزی	۴	۰/۹۲
۵	تیم‌سازی	۵	۰/۸۷
۶	بازاریابی	۵	۰/۸۱

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

نتایج و بحث

براساس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، ۴۴/۲ درصد (۱۱۹ نفر) از دانشجویان مرد و ۵۵/۸ درصد (۱۵۰ نفر) از آنها زن بودند. یافته‌ها نشان داد که میانگین سنی دانشجویان رشته کشاورزی ۲۵/۸۶ سال (با انحراف معیار ۵/۱۴) بود. همچنین، ۵۸/۷ درصد (۱۵۸ نفر) از دانشجویان در مقطع کارشناسی، ۳۳/۵ درصد (۹۰ نفر) در مقطع کارشناسی ارشد و ۷/۸ درصد (۲۱ نفر) در مقطع دکتری تحصیل می‌کردند. در بین نمونه تحقیق، ۷/۸ درصد دانشجویان در رشته تحصیلی صنایع غذایی، ۱۰/۴ درصد در رشته علوم دامی (دام و طیور)، ۸/۹ درصد در رشته گیاهپزشکی، ۶/۷ درصد در رشته زراعت، ۳/۷ درصد در رشته اصلاح نباتات و بیوتکنولوژی، ۶/۷ درصد در رشته اقتصاد کشاورزی، ۴/۸ درصد در رشته فضای سبز، ۴/۵ درصد در رشته ترویج و آموزش کشاورزی، ۷/۱ درصد در رشته باغبانی، ۸/۶ درصد در رشته مرتع و آبخیزداری، ۱۱/۲ درصد در رشته آب، ۵/۲ درصد در رشته خاک، ۴/۱ درصد در رشته صنایع چوب و کاغذ، ۴/۵ درصد در رشته محیط زیست و ۵/۹ درصد نیز در رشته شیلات مشغول به تحصیل بودند. علاوه‌بر آن، معدل درسی دانشجویان به‌طور متوسط ۱۵/۸۹ (با انحراف معیار ۱/۴۸) بود.

برای اولویت‌بندی گویه‌های مهارت‌های کارآفرینانه از آزمون میانگین بهره گرفته شد. یافته‌ها نشان داد که در بین گویه‌های مهارت تهیه طرح کسب‌وکار در وضعیت موجود و مطلوب، «توصیف محصول خود در یک طرح کسب‌وکار» به‌ترتیب با میانگین‌های ۳/۲۳ و ۳/۲۸ در اولویت نخست و «آشنایی با اصول نوشتن یک طرح کسب‌وکار» در وضعیت موجود و «توانایی نوشتن یک طرح کسب‌وکار» در وضعیت مطلوب به‌ترتیب با میانگین‌های ۲/۷۹ و ۲/۷۱ در اولویت پنجم قرار گرفتند. در تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب، نتایج بیانگر این نکته بود بین وضعیت مطلوب و موجود در دو گویه «توانایی نوشتن یک طرح کسب‌وکار» و «انجام برآوردهای مالی یک طرح کسب‌وکار» مهارت تهیه کسب‌وکار تفاوت معنی‌داری به‌ترتیب (Sig = ۰/۰۲۹ و Sig = ۰/۰۳۹) وجود داشت. به بیان دیگر، امتیاز وضعیت موجود در مقایسه با امتیاز وضعیت مطلوب در این دو گویه مهارت تهیه طرح کسب‌وکار به‌طور معنی‌داری کمتر است. همان‌طور که یافته‌ها نشان می‌دهد، بیشترین شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود، در گویه «توانایی نوشتن یک طرح کسب‌وکار» (Z = −۲/۱۸) وجود دارد. به‌عبارتی، فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «توانایی نوشتن یک طرح کسب‌وکار» بیشترین میزان نسبت به فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود سایر گویه‌ها است. همچنین، در بین گویه‌های مهارت تهیه طرح کسب‌وکار، کم‌ترین شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود متعلق به گویه «تجزیه‌وتحلیل اقتصادی یک طرح کسب‌وکار» (Z = −۰/۱۹) بود. سایر یافته‌ها در جدول (۲) ارایه شد.

جدول ۲- اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های مهارت تهیه طرح کسب‌وکار

Table 2. Ranking and analyzing the gap between the current and desired status of business plan preparation skill

تهیه طرح کسب‌وکار	آمار توصیفی				مقایسه میانگین			
	وضعیت	Mean	S.D	اولویت	تعداد نمونه‌ها	رتبه متوسط	Z	Sig.
آشنایی با اصول نوشتن یک طرح کسب‌وکار	موجود	۲/۷۹	۰/۹۶	۵	۱۰۱	۱۰۵/۳	−۰/۲۷	۰/۷۸۶
	مطلوب	۲/۸۲	۱/۲۰	۴	۱۰۷	۱۰۳/۷		
توانایی نوشتن یک طرح کسب‌وکار	موجود	۲/۸۹	۰/۹۶	۴	۸۷	۱۰۱/۷	−۲/۱۸	۰/۰۲۹
	مطلوب	۲/۷۱	۱/۱۰	۵	۱۱۹	۱۰۴/۸		
تجزیه‌وتحلیل اقتصادی یک طرح کسب‌وکار	موجود	۳/۰۳	۰/۹۵	۳	۱۰۰	۹۶	−۰/۱۹	۰/۸۴۸
	مطلوب	۳/۰۳	۱/۱۱	۳	۹۷	۱۰۲		
توصیف محصول خود در یک طرح کسب‌وکار	موجود	۳/۲۳	۱/۰۲	۱	۹۹	۱۰۱/۸	−۰/۴۵	۰/۶۴۷
	مطلوب	۳/۲۸	۱/۱۴	۱	۱۰۵	۱۰۳/۱		
انجام برآوردهای مالی یک طرح کسب‌وکار	موجود	۳/۰۵	۰/۹۶	۲	۸۶	۹۹/۷	−۲/۰۶	۰/۰۳۹
	مطلوب	۳/۲۴	۱/۰۹	۲	۱۱۶	۱۰۲/۸		

در اولویت‌بندی گویه‌های مهارت ارتباطات، یافته‌ها آشکار نمود که در وضعیت موجود گویه «تعاملات اجتماعی و برقراری ارتباط با کارآفرینان» و در وضعیت مطلوب، گویه «توانایی برقراری ارتباط با مشتریان» به‌ترتیب با میانگین ۳/۷۱ و ۳/۵۲ در اولویت نخست و گویه «ارتباط با شرکت‌های دانش‌بنیان» به‌ترتیب با میانگین‌های ۲/۲۷ و ۲/۵۴ در اولویت پنجم قرار گرفتند. در تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب، نتایج حاکی از شکاف معنی‌دار بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های «ارتباط با شرکت‌های دانش‌بنیان»، «استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف برای کسب اطلاعات بیشتر» و «تعاملات اجتماعی و برقراری ارتباط با کارآفرینان» بود. با توجه به جدول (۳) بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف برای کسب اطلاعات بیشتر» (Z = −۵/۰۴) بیشترین شکاف وجود دارد. به‌عبارتی، فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف برای کسب اطلاعات بیشتر» بیشترین میزان نسبت به فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود سایر گویه‌ها است. علاوه‌بر آن، کمترین شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود مربوط به گویه «ارتباط با افراد کارآفرین» (Z = −۰/۲۳) بود.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

جدول ۳- اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های مهارت ارتباطات

Table 3. Ranking and analyzing the gap between the current and desired status of communication skill

ارتباطات	آمار توصیفی				مقایسه میانگین			
	وضعیت	Mean	S.D	اولویت	تعداد نمونه‌ها	رتبه متوسط	Z	Sig.
توانایی ارتباط با افراد کارآفرین	موجود	۲/۸۳	۱/۰۶	۴	۱۰۷	۹۸/۵	-۰/۲۳	۰/۸۱۲
	مطلوب	۲/۸۱	۱/۱۶	۴	۹۶	۱۰۵/۸		
ارتباط با شرکت‌های دانش‌بنیان	موجود	۲/۲۷	۱/۲۰	۵	۸۷	۱۰۴/۲	-۲/۵۳	۰/۰۱۱
	مطلوب	۲/۵۴	۱/۲۵	۵	۱۲۵	۱۰۸		
توانایی استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف برای کسب اطلاعات بیشتر	موجود	۲/۹۹	۱/۱۵	۳	۸۰	۹۰/۸	-۵/۰۴	۰/۰۰۰
	مطلوب	۳/۴۸	۱/۰۸	۲	۱۳۷	۱۱۹/۶		
توانایی برقراری ارتباط با مشتریان	موجود	۳/۶۰	۱/۰۲	۲	۱۰۶	۹۷/۸	-۰/۹۳	۰/۳۴۸
	مطلوب	۳/۵۲	۱/۰۷	۱	۹۰	۹۹/۲		
تعاملات اجتماعی مستمر با کارآفرینان و برقراری ارتباط با آنها	موجود	۳/۷۱	۱/۱۳	۱	۱۲۲	۱۰۱/۲	-۳/۱۶	۰/۰۰۲
	مطلوب	۳/۳۷	۱/۱۸	۳	۷۶	۹۶/۶		

یکی دیگر از مهارت‌های کارآفرینانه، آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری می‌باشد. نتایج اولویت‌بندی گویه‌های این مهارت مشخص نمود که در وضعیت موجود و مطلوب، به‌ترتیب دو گویه «آشنایی با قوانین و مقررات راه‌اندازی یک کسب‌وکار» و «آشنایی با قوانین و مقررات ارایه تسهیلات به کارآفرینان» با میانگین‌های ۲/۸۱ و ۲/۹۱ در اولویت نخست قرار گرفتند. تجزیه‌وتحلیل شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود گویه‌های مهارت «آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری» گویای این نکته است که فقط شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «آشنایی با قوانین و مقررات ارایه تسهیلات به کارآفرینان» معنی‌دار بوده است (Sig = ۰/۰۰۰). به‌طوری که امتیاز وضعیت مطلوب این گویه در مقایسه با امتیاز وضعیت موجود آن به‌طور معنی‌داری بالاتر بود. همچنین، بیشترین شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود متعلق به این گویه می‌باشد (Z = -۴/۱۴). سایر یافته‌ها در جدول (۴) ارایه شد.

جدول ۴- اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های مهارت آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری

Table 4. Ranking and analyzing the gap between the current and desired status of familiarity with the legal and commercial rules skill

آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری	آمار توصیفی				مقایسه میانگین			
	وضعیت	Mean	S.D	اولویت	تعداد نمونه‌ها	رتبه متوسط	Z	Sig.
آشنایی با قوانین و مقررات راه‌اندازی یک کسب‌وکار	موجود	۲/۸۱	۱/۰۲	۱	۹۳	۹۷/۴	-۰/۷۶	۰/۴۴۴
	مطلوب	۲/۸۹	۱/۲۱	۲	۱۰۳	۹۹/۴		
آشنایی با قوانین و مقررات ثبت یک ایده جدید	موجود	۲/۷۵	۱/۰۴	۲	۸۷	۹۳/۳	-۱/۵۲	۰/۱۲۷
	مطلوب	۲/۸۸	۱/۱۹	۳	۱۰۵	۹۹/۱		
آشنایی با قوانین و مقررات ارایه تسهیلات بانکی و غیربانکی (نظیر استفاده از خط سبز گمرک و شرکت در رویدادهای بین‌المللی) به کارآفرینان	موجود	۲/۵۲	۱/۰۵	۳	۷۴	۹۳/۸	-۴/۱۴	۰/۰۰۰
	مطلوب	۲/۹۱	۱/۱۸	۱	۱۲۹	۱۰۶/۶		

اولویت‌بندی گویه‌های مهارت برنامه‌ریزی در وضعیت موجود و مطلوب نشان داد که گویه «تعیین اهداف بلندمدت برای آینده» به‌ترتیب با میانگین‌های ۳/۷۳ و ۳/۵۶ اولویت نخست و گویه «برنامه‌ریزی برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار جدید» در وضعیت موجود و مطلوب به‌ترتیب با میانگین‌های ۳/۰۷ و ۳/۱۲ رتبه چهارم را به‌خود اختصاص دادند. در تحلیل شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود نتایج حاکی از شکاف معنی‌دار بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «درنظر گرفتن راه‌های مختلف برای انجام یک فعالیت» بود (Sig = ۰/۰۳). امتیاز وضعیت مطلوب گویه موردنظر در مقایسه با امتیاز وضعیت موجود در مهارت برنامه‌ریزی به‌طور معنی‌داری بیشتر است. بیشترین شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «درنظر گرفتن راه‌های مختلف برای انجام یک فعالیت» بود (Z = -۲/۱۶). این بدان معناست که فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «درنظر گرفتن راه‌های مختلف برای انجام یک فعالیت» بیشترین میزان نسبت به فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود سایر گویه‌های مهارت برنامه‌ریزی است. کمترین شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود گویه «برنامه‌ریزی برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار جدید» (Z = -۰/۴۶) بود (جدول ۵).

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

جدول ۵- اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های مهارت برنامه‌ریزی

Table 5. Ranking and analyzing the gap between the current and desired status of planning skill

برنامه‌ریزی	آمار توصیفی				مقایسه میانگین			
	وضعیت	Mean	S.D	اولویت	تعداد نمونه‌ها	رتبه متوسط	Z	Sig.
برنامه‌ریزی برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار جدید	موجود	۳/۰۷	۱/۰۲	۴	۸۶	۱۰۲/۵	-۰/۴۶	۰/۶۴۲
	مطلوب	۳/۱۲	۱/۱۱	۴	۱۰۵	۹۰/۶		
برنامه‌ریزی فعالیت‌های روزانه خود	موجود	۳/۵۳	۱/۰۱	۳	۱۰۹	۱۰۷/۶	-۱/۷۰	۰/۰۸۸
	مطلوب	۳/۳۴	۱/۱۷	۳	۹۴	۹۵/۴		
تعیین اهداف بلندمدت برای آینده	موجود	۳/۷۳	۱/۰۲	۱	۱۰۸	۱۰۱/۹	-۱/۶۰	۰/۱۰۸
	مطلوب	۳/۵۶	۱/۰۹	۱	۸۹	۹۵/۴		
درنظر گرفتن راه‌های مختلف برای انجام یک فعالیت	موجود	۳/۶۴	۱/۰۱	۲	۱۱۴	۹۷/۳	-۲/۱۶	۰/۰۳۰
	مطلوب	۳/۴۶	۰/۹۹	۲	۸۰	۹۷/۶		

یکی دیگر از مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان، مهارت تیم‌سازی است. یافته‌ها آشکار نمود که هم در وضعیت موجود و هم در وضعیت مطلوب، گویه «اعتقاد به انجام کارها به صورت تیمی» به‌ترتیب با میانگین‌های ۳/۶۶ و ۳/۵۲ اولویت نخست و گویه «توانایی مدیریت یک تیم برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار» در وضعیت موجود با میانگین ۳/۴۴ و گویه «توانایی همگام کردن افراد تیم کاری» با میانگین ۳/۳۴ اولویت آخر را به‌خود اختصاص داده بودند. در تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب، نتایج نشان‌دهنده این نکته بود که بین وضعیت موجود و مطلوب هیچ‌یک از گویه‌های مهارت تیم‌سازی تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. به بیان دیگر، تفاوت چندانی بین وضعیت موجود و مطلوب مهارت تیم‌سازی در بین دانشجویان کشاورزی و منابع طبیعی وجود ندارد. سایر یافته‌ها در جدول (۶) ارایه شد.

جدول ۶- اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های مهارت تیم‌سازی

Table 6. Ranking and analyzing the gap between the current and desired status of team building skill

تیم‌سازی	آمار توصیفی				مقایسه میانگین			
	وضعیت	Mean	S.D	اولویت	تعداد نمونه‌ها	رتبه متوسط	Z	Sig.
توانایی انجام کارهای تیمی	موجود	۳/۵۴	۱/۱۳	۲	۱۱۲	۱۰۴/۱	-۰/۸۱	۰/۴۱۸
	مطلوب	۳/۴۶	۱/۱۳	۲	۹۷	۱۰۶		
اعتقاد به انجام کارها به صورت تیمی	موجود	۳/۶۶	۱/۱۱	۱	۱۱۶	۱۰۰/۵	-۱/۴۶	۰/۱۴۳
	مطلوب	۳/۵۲	۱/۰۴	۱	۸۸	۱۰۵/۱		
توانایی گردآوری افراد توانمند برای تشکیل تیم کاری	موجود	۳/۴۸	۱/۰۲	۳	۹۸	۱۰۱/۸	-۱/۲۳	۰/۲۱۷
	مطلوب	۳/۳۸	۰/۹۸	۴	۹۲	۸۸/۷		
توانایی همگام کردن افراد تیم کاری	موجود	۳/۴۵	۱/۰۶	۴	۱۱۲	۱۰۰/۷	-۱	۰/۳۱۳
	مطلوب	۳/۳۴	۱/۰۶	۵	۹۲	۱۰۴/۶		
توانایی مدیریت یک تیم برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار	موجود	۳/۴۴	۱/۰۴	۵	۹۴	۹۶/۵	-۰/۰۰۱	۰/۹۹۹
	مطلوب	۳/۴۵	۱/۰۲	۳	۹۶	۹۴/۴		

با توجه به جدول (۷)، در وضعیت موجود، گویه «آشنایی با روش‌های مختلف تبلیغات» با میانگین ۳/۱۷ و در وضعیت مطلوب گویه «توانایی کسب اطلاعات از بازار هدف» با میانگین ۳/۳۰ در اولویت نخست قرار گرفت. همچنین، گویه «آشنایی با فرصت‌های بازار خارجی» هم در وضعیت موجود و هم در وضعیت مطلوب به‌ترتیب با میانگین‌های ۲/۵۹ و ۲/۷۴ اولویت پنجم را کسب نمود. نتایج تجزیه‌وتحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های مهارت بازاریابی نشان داد که شکاف معنی‌دار فقط در گویه «توانایی کسب اطلاعات از بازار هدف» وجود داشت (Sig = ۰/۰۰۲). به بیان دیگر، امتیاز وضعیت مطلوب گویه موردنظر در مقایسه با امتیاز وضعیت موجود در مهارت بازاریابی به‌طور معنی‌داری بالاتر است. همچنین، می‌توان بیان نمود که بیشترین شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب نیز متعلق به گویه «توانایی کسب اطلاعات از بازار هدف» است.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

جدول ۷- اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌های مهارت بازاریابی

Table 7. Ranking and analyzing the gap between the current and desired status of marketing skill

بازاریابی	آمار توصیفی				مقایسه میانگین			
	وضعیت	Mean	S.D	اولویت	تعداد نمونه‌ها	رتبه متوسط	Z	Sig.
توانایی شناسایی نیازهای مشتریان	موجود	۳/۰۸	۱/۰۷	۲	۹۷	۱۰۶/۶	-۰/۶۲	۰/۵۳۴
	مطلوب	۳/۱۴	۱/۱۱	۲	۱۱۱	۱۰۲/۶		
توانایی شناسایی فرصت‌های بازار داخلی	موجود	۳/۰۵	۱/۰۱	۳	۸۵	۱۰۳/۴	-۰/۲۵	۰/۸۰۰
	مطلوب	۳/۰۷	۱/۰۶	۴	۱۰۴	۸۸/۱		
توانایی شناسایی فرصت‌های بازار خارجی	موجود	۲/۵۹	۱/۱۶	۵	۹۲	۹۹/۷	-۱/۵۴	۰/۱۲۴
	مطلوب	۲/۷۴	۱/۳۳	۵	۱۱۲	۱۰۴/۷		
توانایی استفاده از روش‌های مختلف تبلیغات	موجود	۳/۱۷	۱/۰۶	۱	۱۰۷	۱۰۴/۴	-۰/۴۹	۰/۶۲۰
	مطلوب	۳/۱۱	۱/۰۸	۳	۱۰۰	۱۰۳/۴		
توانایی کسب اطلاعات از بازار هدف	موجود	۲/۹۹	۱/۰۶	۴	۷۷	۹۳/۵	-۳/۱۵	۰/۰۰۲
	مطلوب	۳/۳۰	۱/۱۶	۱	۱۱۹	۱۰۱/۷		

جدول ۸- اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب مهارت‌های کارآفرینانه

Table 8. Ranking and analyzing the gap between the current and desired status of entrepreneurial skills

مهارت‌های کارآفرینانه	آمار توصیفی				مقایسه میانگین			
	وضعیت	Mean	S.D	اولویت	تعداد نمونه‌ها	رتبه متوسط	Z	Sig.
تهیه طرح کسب‌وکار	موجود	۱۵	۳/۶۲	۳	۱۰۳	۱۰۵/۵	-۲/۴۱	۰/۰۱۱
	مطلوب	۱۵/۱۱	۴/۰۸	۴	۱۲۸	۱۲۶/۴		
ارتباطات	موجود	۱۵/۴۲	۳/۸۲	۲	۹۹	۱۱۱	-۲/۰۱	۰/۰۲۳
	مطلوب	۱۵/۷۴	۴/۱۰	۲	۱۲۳	۱۲۸/۹		
آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری	موجود	۸/۰۹	۲/۷۰	۶	۱۰۶	۱۱۶/۲	-۲/۵۷	۰/۰۱
	مطلوب	۸/۶۹	۳/۰۸	۶	۱۴۰	۱۲۸/۹		
برنامه‌ریزی	موجود	۱۳/۹۸	۳/۲۷	۵	۱۳۳	۱۲۸	-۱/۷۷	۰/۰۷۵
	مطلوب	۱۳/۵۰	۳/۱۴	۵	۱۱۲	۱۱۶		
تیم‌سازی	موجود	۱۷/۵۹	۴/۳۱	۱	۱۳۸	۱۲۸/۲	-۱/۲۸	۰/۱۹۹
	مطلوب	۱۷/۱۷	۳/۷۵	۱	۱۱۶	۱۲۶/۶		
بازاریابی	موجود	۱۴/۹۰	۴/۱۸	۴	۱۱۶	۱۱۸/۵	-۱/۷۹	۰/۰۷۳
	مطلوب	۱۵/۳۷	۴/۱۱	۳	۱۳۵	۱۳۲/۳		

اولویت‌بندی و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب مهارت‌های کارآفرینانه در جدول (۸) نشان داده شد. یافته‌ها مشخص نمود که در وضعیت موجود، مهارت‌های تیم‌سازی، ارتباطات و تهیه طرح کسب‌وکار به‌ترتیب با میانگین‌های ۱۷/۵۹، ۱۵/۴۲ و ۱۵ در اولویت‌های اول تا سوم قرار گرفتند. این در حالی است که نتایج اولویت‌بندی در وضعیت مطلوب نشان داد که مهارت‌های تیم‌سازی، ارتباطات و بازاریابی به‌ترتیب با میانگین‌های ۱۷/۱۷، ۱۵/۷۴ و ۱۵/۳۷ اولویت‌های اول تا سوم را به‌خود اختصاص دادند.

مهارت آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری در هر دو وضعیت موجود و مطلوب، اولویت آخر را کسب نمود. تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب، نتایج حاکی از تفاوت معنی‌دار در مهارت‌های آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری (Sig = ۰/۰۱)، تهیه طرح کسب‌وکار (Sig = ۰/۰۱۱) و ارتباطات (Sig = ۰/۰۲۳) بود. به بیان دیگر، امتیاز وضعیت مطلوب مهارت‌های آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری، تهیه طرح کسب‌وکار و ارتباطات در مقایسه با امتیاز وضعیت موجود آنها به‌طور معنی‌داری بیشتر است. بیشترین شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب به‌ترتیب متعلق به مهارت‌های آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجارت (Z = -۲/۵۷)، تهیه طرح کسب‌وکار (Z = -۲/۴۱) و ارتباطات (Z = -۲/۰۱) بود. به بیان دیگر، فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود مهارت‌های آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری، تهیه طرح کسب‌وکار و ارتباطات بیشترین میزان نسبت به فاصله امتیاز بین وضعیت مطلوب و موجود سایر مهارت‌ها است. علاوه‌بر این، کمترین شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب مربوط به مهارت تیم‌سازی (Z = -۱/۲۸) بود.

مهارت‌های کارآفرینانه یکی از زیربناهای اصلی ایجاد کسب‌وکارهای نوآورانه است که با مجهزشدن دانشجویان و دانش‌آموختگان به آنها احتمال موفقیت فعالیت‌های کارآفرینانه افزایش پیدا می‌کند. به این دلیل که اگر دانشجویان و دانش‌آموختگان مراکز آموزش عالی درک نمایند که در زمینه مهارت‌های کارآفرینانه توانمند شدند، با اعتماد به‌نفس بیش‌تری یک کسب‌وکار را راه‌اندازی می‌کنند و در توسعه آن تلاش می‌کنند. بر همین اساس، هدف این پژوهش

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان رشته کشاورزی و منابع طبیعی بود. نتایج نشان داد که مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان در سه زمینه تهیه طرح کسب‌وکار، ارتباطات و آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری در وضعیت مناسبی قرار ندارد. این بدان معناست که دانشجویان رشته کشاورزی و منابع طبیعی در زمینه اصول اصلی تدوین یک طرح کسب‌وکار جامع و قوی با وضعیت مطلوب آن فاصله زیادی دارند و مهارت‌های مورد نیاز آن را به اندازه کافی کسب نکردند. چرا که دانش نوشتن یک طرح کسب‌وکار خوب، حرفه‌ای‌بودن کارآفرین و آشنایی او با بازار را آشکار می‌کند (۱۹).

همچنین، شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب مهارت آشنایی با قوانین و مقررات حقوقی و تجاری دانشجویان در سطح زیادی بود. می‌توان این‌چنین استنباط نمود که دانشجویان رشته کشاورزی و منابع طبیعی به اندازه کافی نسبت به مسائل حقوقی راه‌اندازی و مدیریت کسب‌وکارها، قوانین مالیاتی، دریافت تسهیلات و قوانین صادرات توانمند نشدند. علاوه‌بر آن، بر اساس نتایج، بین وضعیت موجود و مطلوب مهارت ارتباطات دانشجویان شکاف عمیقی وجود دارد. این بدان مفهوم است که دانشجویان تا رسیدن به وضعیت مطلوب در زمینه ایجاد شبکه و استفاده از تماس‌ها و ارتباطات، توانایی برقراری ارتباط با مشتریان، تعاملات اجتماعی و استفاده از منابع و کانال‌های اطلاعاتی مختلف فاصله زیادی وجود دارد. این نتایج با یافته‌های صالحی عمران و یغموری (۳۶)، خسروی و همکاران (۲۵)، مردانشاهی و همکاران (۲۹)، مقیمی و همکاران (۳۰)، بریکسووا و همکاران (۹)، شاهن و همکاران (۳۸) مطابقت دارد. این مطالعات نیز بیان داشتند که وضعیت مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان در وضعیت مناسبی قرار ندارد و نیاز به توانمندسازی دانشجویان به مهارت‌های لازم برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار احساس می‌شود. لذا، باتوجه به اینکه در برخی از مهارت‌های کارآفرینانه دانشجویان تا رسیدن به وضع مطلوب فاصله زیادی وجود دارد، می‌توان پیشنهاد نمود که مهارت‌های کارآفرینانه به‌صورت تلفیقی از ابعاد نظری و عملی آموزش داده شوند. به این صورت که هر مهارت کارآفرینی بخش‌بندی گردد و هر بخش به دو صورت نظری و سپس عملی آموزش داده شود. با استفاده از این اقدام می‌توان به وضعیت مطلوب مهارت‌های کارآفرینانه در بین دانشجویان دست یافت. پس از آموزش نیز، ارزیابی‌ها بر اساس پروژه‌های عملیاتی انجام گیرد تا آموخته‌ها به‌صورت مهارت در دانشجویان نهادینه گردد. علاوه‌بر این، پیشنهاد می‌شود در طی دوره‌ی تحصیل دانشجویان ارزیابی از مهارت‌های کارآفرینانه آنها انجام شود و تمرکز بر مهارت‌هایی باشد که ضعف در آنها وجود دارد. همچنین، می‌توان توصیه نمود که اولویت‌بندی آموزش مهارت‌های کارآفرینانه بر اساس مراحل راه‌اندازی یک کسب‌وکار باشد تا دانشجویان مهارت‌ها را به‌صورت یک سیکل عملیاتی فرا گیرند.

تشکر و قدردانی

این طرح با شماره PR-UOZ99-1 با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه زابل انجام شده است. بدین وسیله، از حمایت‌های مالی و معنوی آن معاونت سپاسگزاری می‌شود.

منابع

1. Adeyemo, S. 2009. Understanding and acquisition of entrepreneurial skills: A pedagogical re-orientation for classroom teacher in science education. Journal of Turkish Science Education, 6(3): 57- 65.
2. Ahmadpour, A., H. Ghasemi and M. Alikhani Dadukulaee. 2015. Factors affecting the development of students' entrepreneurial skills at agricultural colleges in Iran. Journal of Agricultural Education Administration Research, 7(32): 26-40 (In Persian).
3. Aliabadi, V., P. Ataei and R. Movahedi. 2016. The effect of strategic thinking and social capital on recognition of entrepreneurial opportunities among rural youth. Journal of Research and Rural Planning, 5(2): 95-110 (In Persian).
4. Aliabadi, V., P. Ataei and R. Movahedi. 2018. Using content analysis summary in the conceptual model of entrepreneurship competencies needed for rural women. Journal of Entrepreneurship in Agriculture, 4(4): 37-48 (In Persian).
5. Aliabadi, V., P. Ataei, R. Movahedi and M. Khayati. 2017. Analysing the implications and challenges of self-employment among the agricultural graduates. Journal of Entrepreneurship in Agriculture, 4(3): 25-38 (In Persian).
6. Aliabadi, V., R. Movahedi. H. Saadi and P. Ataei. 2016. Conceptual modeling of competencies required for rural women entrepreneurs. Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture, 3(5): 47-56 (In Persian).
7. Ataei, P., H. Ghadermarzi, H. Karimi and A. Norouzi. 2020. The process of adopting entrepreneurial behaviour: Evidence from agriculture students in Iran. Innovations in Education and Teaching International (In Press).
8. Blesia, J.U., M. Iek, W. Ratang and H. Hutajulu. 2019. Developing an entrepreneurship model to increase students' entrepreneurial skills: An action research project in a higher education institution in Indonesia. Systemic Practice and Action Research, 2: 1-18.
9. Brixiová, Z., M. Ncube and Z. Bicaba. 2015. Skills and youth entrepreneurship in Africa: Analysis with evidence from Swaziland. World Development, 67: 11-26.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

10. Chell, E. 2013. Review of skill and the entrepreneurial process. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 19(1): 6-31.
11. Collins, L.A., A.J. Smith and P.D. Hannon. 2006. Discovering entrepreneurship: An exploration of a tripartite approach to developing entrepreneurial capacities. Journal of European Industrial Training, 30(3): 188-205.
12. Darban Astaneh, A., M. Qadiri-Masoum and M.A. Firoozi. 2012. The study of relationship between rural administrator's entrepreneurial skills and organizational performance (Case study: Qazvin rural administration province). Journal of Rural Research, 3(9): 27-59 (In Persian).
13. De Araujo, R.G.B., M.V.A. Da Costa. B. Joseph and J.L.G. Sanchez. 2020. Developing professional and entrepreneurship skills of engineering students through problem-based learning: A case study in Brazil. International Journal of Engineering Education, 36(1): 155-169.
14. Deakins, D. and M.S. Freel. 2009. Entrepreneurship and small firms. New York: McGraw-Hill.
15. Dizji, M. and M. Zini. 2018. Investigating the effect of university education on the development of women's entrepreneurial skills. Technology Development Quarterly, 15(57): 43-34.
16. Garcia-Sanchez, E., V. Garcia-Morales and R. Martin-Rojas. 2018. Analysis of the influence of the environment, stakeholder integration capability, absorptive capacity and technological skills on organizational performance through corporate entrepreneurship. International Entrepreneurship and Management Journal, 14(2): 345-377.
17. Goudarzi, M., M. Jalali-Farahani, H. Rajabi and M. Hamidi. 2017 The design and codification of development model of entrepreneurial skills for students of sport management in Iran. New Trends in Sport Management, 5(18): 9-21 (In Persian).
18. Hosseini, T. and F. Lashgarara. 2014. Identifying the effective factors on development of entrepreneurship skills of rural women cooperatives in Fars Province. Agricultural Extension and Education Research, 7 (26): 13-34 (In Persian).
19. Hosseininia, G., P. Ataie and A. Yaghoubi-Farani. 2017. An assessment of students' entrepreneurial skills and characteristics and the impact on their entrepreneurial intention: a case of maharat applied science centers. Iranian Journal of Engineering Education, 19(73): 25-44 (In Persian).
20. Imani Jajromi, H. and P. Pourrajab-Miyandoab. 2012. Review and assessment of the characteristics of Dehyaran entrepreneurial and the effect of technical and professional skills on it. Journal of Community Development, 3(2): 107-26 (In Persian).
21. Ismail, A., W.N. Adnan, A. Masek, R. Hassan, S. Hashim and M.E. Ismail. 2019. Effectiveness of entrepreneurship programmes in developing entrepreneurship skills towards quality TVET graduates. Journal of Technical Education and Training, 11(1): 81-86.
22. Izadi, N., A. Yaghoubi and P. Ataei. 2020. Determinants for entrepreneurial behavior among members of virtual agricultural social Networks. Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture, 6(12): 48-58 (In Persian).
23. Jusoh, R., B. Ziae, S. Asimiran and S.A. Kadir. 2011. Entrepreneur training needs analysis: Implications on the entrepreneurial skills needed for successful entrepreneurs. International Business & Economics Research Journal, 10(1): 143-148.
24. Kashani, T., M. Rasouli and M. Soleimanpour. 2017. Examine the factors affecting entrepreneurial skills of agricultural students in technical and vocational University of Tehran. Agricultural Extension and Education Research, 10(1): 53-64 (In Persian).
25. Khosravi, A.A., S. Keshtkari and M.A. Mirzabeigi. 2014 Investigating the degree of coordination of the implemented curriculum of the master's degree course in educational sciences with entrepreneurial skills. Journal of Higher Education Curriculum Studies, 5(9): 107-123 (In Persian).
26. Krejcie, R.V. and D.W. Morgan. 1970. Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30: 607-610.
27. Lepisto, J. and M.L. Ronkko. 2013. Teacher students as future entrepreneurship educators and learning facilitators. Education Training, 55(7): 641-653.
28. Lyons, T.S., J.S. Lyons and G.J. Jolley. 2020. Entrepreneurial skill-building in rural ecosystems a framework for applying the readiness inventory for successful entrepreneurship (RISE). Journal of Entrepreneurship and Public Policy, 9(1): 112-136.
29. Mardanshahi, M.M., A.T. Esmaeili and M.H. Mobaraki. 2015. Evaluation of the entrepreneurship talent in junior and senior students of State Universities (Case study: State Universities of Mazandaran Province). Journal of Entrepreneurship Development, 7(4): 755-771 (In Persian).
30. Moghimi, S.M., H. Khanifar, M.M. Ordibehesht and S.M. Sharifee. 2019. Providing skill-driven education model for media entrepreneurship development. Journal of Entrepreneurship Development, 11 (4): 681-700 (In Persian).
31. Mousivand, M., M. Hamidi-Jahed, P. Ataei and A. Safaei-Shakib. 2017. Influence of internal factors in university on the entrepreneurial culture among agricultural students of Hamedan Universities. Socio-cultural Development Studies, 6(1): 185-206 (In Persian).

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

32. Mousivand, M., A. Safaei-Shakib, P. Ataei and B. Abdolmaleki. 2016. Analyzing effect of psychological capital components on identifying entrepreneurial opportunities of agriculture Jahad organization staffs of Hamedan Province. Quarterly Journal of Economic Growth and Development Research, 6(23): 64-55 (In Persian).
33. Reyad, S.M.R., A.M. Al-Sartawi and A. Hamdan. 2019. Do entrepreneurial skills affect entrepreneurship attitudes in accounting education. Higher Education Skills and Work-Based Learning, 9(4): 739-757.
34. Safari, S. and M. Samiazadeh. 2012. Needs assessment of entrepreneurship knowledge and skill education a comparative approach in different fields of humanities. Journal of Technology of Education, 7(1): 65-79 (In Persian).
35. Sajadi Qeidari, H., H. Mahmoodi and F. Jafari. 2017. An analysis of entrepreneurial skills of women in rural areas: A case study of villages in central district of Fariman. Journal of Rural Research, 8(2): 242-263 (In Persian).
36. Salehi-Emran, A. and S. Yaghmouri. 2010. Study of job-creating job market skills according to the global economy in higher education curricula. Curriculum Studies, 16: 188-165 (In Persian).
37. Seuneke, P., T. Lans and J.S.C. Wiskerke. 2013. Moving beyond entrepreneurial skills: Key factors driving entrepreneurial learning in multifunctional agriculture. Journal of Rural Studies, 32: 208-219.
38. Shaheen, N., N. Ahmad, N. Munir and S. Hussain. 2020. Psychology of learning entrepreneurship skills: Nurturing learning styles of students. Rawal Medical Journal, 45(1): 188-191.
39. Shekarey, A. and S. Heidarzadeh-Arany. 2012. A study of the effectiveness of insurance occupational training on the performance of insurance companie's employees in entrepreneurial skills (a case study in Isfahan Province). Journal of Entrepreneurship Development, 4(3): 109-128.
40. Sousa, M.J. 2018. Entrepreneurship skills development in higher education courses for teams leaders. Administrative Sciences, 8(2): 1-15.
41. Tabibzadeh, M. and F. Lashgarara. 2014. Identifying entrepreneurship skills development requirements of rural women in the Qom Province. Journal of Agricultural Extension and Education Research, 6(4): 61-72.
42. Tayefe-Mahmodi, M., M. Peyvast, M. Mohseni, M. Kharat and K. Badei. 2012. Ontology-based up gradation of entrepreneurship skills using educational portals. Iranian Communication and Information Technology, 4(11): 37-45 (In Persian).
43. Tripathy, M. 2019. Overcoming the major challenges in new entrepreneurship: An orientation through soft skills. Smart-Journal of Business Management Studies, 15 (2): 38-46.
44. UNESCO. 2016. Strategy for technical and vocational education and training. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France.
45. Woodcock, C., P. Shekhar and A. Huang-Saad. 2019. Examining project based entrepreneurship and engineering design course professional skills outcomes. International Journal of Engineering Education, 35(2): 631-644.
46. Yaghoubi-Farani, A., S. Karimi, N. Izadi and P. Ataei. 2019. Effect of virtual social networks on entrepreneurial behavior of agricultural students. Applied Economics, 51(21): 2326-2335.
47. Zarei-Sebhati, A., A. Shekari and A.Yazdkhasti. 2016. The role of entrepreneurial entrepreneurship training model (KAB) on the entrepreneurial skills of trainees of technical and vocational training centers (case study: Isfahan province). Theory and Practice in Curriculum, 4(7): 31-54 (In Persian).

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]
[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]

Analysis of Entrepreneurial Skills of Agricultural and Natural Resources Students in University of Zabol

Hamid Karimi[1] and Pouria Ataei[2]

1- Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, University of Zabol, Zabol, Iran (Corresponding author: karimihamid@uoz.ac.ir)
2- Ph.D, Department of Agricultural Extension & Education, Faculty of Agriculture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
Received: July 9, 2020 Accepted: September 27, 2020

Abstract

The aim of this study was to analyze the entrepreneurial skills of Agricultural and Natural Resources students. The population was included 893 students of faculties of Agriculture, Water & Soil, and Natural Resources at University of Zabol and study sample was calculated 269 students using stratified random sampling. The data gathering instrument in this study was a questionnaire which its validity was confirmed by experts in the field of entrepreneurship and its reliability was confirmed through a pilot testing and Ordinal Theta was between 0.81 - 0.92. The results of the current and desired situations of the entrepreneurial skills showed that the team building skill is in ranked first. However, the skill of familiarity with the legal and commercial rules was ranked lowest in both the current and desired situations. The results showed that the deepest the gap between the desired and the current situation belongs to the skills of familiarity with the legal and commercial rules, writing a business plan, and communications, respectively. It recommended that the entrepreneurial skills should be taught as a multi-step process. In such a way that each entrepreneurial skill is segmented and each section should be taught both theoretically and then practically.

Keywords: Agricultural and Natural Resources Students, Entrepreneurship, Entrepreneurship Education, Entrepreneurial Skills

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.25383426.1399.7.14.3.1]

[DOI: 10.52547/jea.7.14.21]